

ПРАВОТВОРЧИСТЬ І ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ АКТУАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Олександр МОРГУНОВ
ректор Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук, професор
<https://orcid.org/0000-0003-2259-3620>

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ ВЕТЕРАНІВ У ФОРМАТІ ВЕТЕРАНСЬКИХ ХАБІВ ЯК ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Соціальна адаптація (соціалізація) учасників бойових дій – це один із найважливіших напрямів діяльності органів державної влади щодо створення та реалізації програм соціального захисту бійців, збереження або відновлення фізичного та психологічного здоров'я учасників бойових дій, досягнення ними соціально-психологічного благополуччя та вжиття заходів адаптації до діяльності в мирних умовах звичайного життя.

Створення сучасної системи соціальної реабілітації військовослужбовців в Україні є невід'ємною складовою державної політики в умовах збройного конфлікту та з урахуванням післявоєнного періоду.

Нормативно-правовими актами, що тією чи іншою мірою визначають загальні засади здійснення соціальної реабілітації військовослужбовців, є: закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [1], «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [2]; постанови Кабінету Міністрів України № 432 від 21 червня 2017 р. «Про затвердження Порядку та умов забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України» [3], № 1175 від 27 грудня 2018 р. «Деякі питання Міністерства у справах ветеранів» [4] та ін.

Водночас слід засвідчити, що жодних спеціальних норм щодо соціальної реабілітаційної діяльності з цієї категорією військовослужбовців чинним законодавством не передбачено, нерозробленими та незатвердженими на рівні інструктивних документів (норм) залишаються методики соціальної реабілітації військовослужбовців. Наразі цю нішу займають методичні розробки, випущені фахівцями у галузі психології переважно в межах грантових проектів та впроваджені як експериментальні моделі реабілітації військовослужбовців в окремих реабілітаційних центрах, знову ж таки створених за підтримки громадських організаторів – донорів. Таким чином, слід констатувати, що єдиного правового та організаційно-методичного державного механізму впровадження методик реабілітації військовослужбовців не вироблено, що потребує однозначного концептуального рішення та втілення в Державній програмі реабілітації військовослужбовців.

Наразі однією з ефективних організаційних форм комплексної програми соціальної реабілітації (адаптації) ветеранів війни є створення та діяльність ветеранських хабів.

Ветеранські хаби є центрами, що об'єднують різноманітні соціальні, психологічні та правові послуги для ветеранів та їхніх родин. Вони стають майданчиками для комунікації, обміну досвідом, розвитку особистих і професійних навичок. Ветеранські хаби надають широкий спектр послуг, зокрема психологічну підтримку, юридичні консультації, допомогу у працевлаштуванні, сприяють розвитку підприємницької діяльності серед ветеранів, впроваджують програми спортивної реабілітації та займаються національно-патріотичним вихованням.

Міжнародний досвід свідчить, що ветеранські хаби є ефективним інструментом соціальної адаптації. Зокрема, в таких країнах, як США, Великобританія та Австралія, такі

центри працюють за принципом інтегрованих послуг, що охоплюють медичну допомогу, психологічну реабілітацію та професійну адаптацію. Наприклад, в США існує мережа «Veterans Affairs», що забезпечує ветеранів комплексними послугами в межах спеціалізованих центрів, а також створює можливості для соціальної реабілітації та інтеграції шляхом взаємодії бізнесу, профільних громадських організацій та Міністерства у справах ветеранів США шляхом відкриття і підтримки центрів соціальної реабілітації військових [5].

Варто погодитись із дослідниками цього питання, які визначають основну мету, завдання та напрями діяльності ветеранських хабів, як-от: «1) психологічна підтримка, яка важлива, оскільки після повернення з фронту багато ветеранів стикаються з травмами, такими як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), і проведення психологічних консультацій, терапій та груп підтримки, які часто проводяться в рамках хабів, допомагають ветеранам впоратися з емоційними травмами та соціальними бар'єрами, що виникають через відсутність адекватної підтримки; 2) соціалізація та взаємопідтримка, адже ветеранські хаби є місцем зустрічей для тих, хто має спільний досвід участі в бойових діях, відповідно обмін досвідом, спільні заходи та проєкти сприяють розвитку мережі підтримки, що дозволяє ветеранам не відчувати себе ізольованими. Це важливий елемент соціальної безпеки, оскільки сильна спільнота дозволяє знизити ризик депресії, самотності та інших негативних емоційних переживань; 3) трудова реінтеграція та професійне навчання. Однією з головних проблем ветеранів є повернення до цивільного життя, особливо в аспекті працевлаштування. Ветеранські хаби надають можливості для підвищення кваліфікації, навчання нових професій або адаптації до змін на ринку праці, що дозволяє ветеранам знайти нові джерела доходу, що сприяє їхній фінансовій безпеці та незалежності, завдяки цим ініціативам вони можуть не тільки відновити фінансове становище, але й відчути себе корисними членами суспільства; 4) юридична та правова допомога. Ветерани часто стикаються з правовими труднощами, такими як питання отримання статусу ветерана, компенсацій, соціальних виплат та пенсій. Ветеранські хаби мають у своєму штаті юристів, які допомагають ветеранам вирішувати правові питання, що значно підвищує їхню правову захищеність. Вони можуть отримати кваліфіковану допомогу в оформленні необхідних документів, що, безумовно, є частиною соціальної безпеки ветеранів; 5) фізичне здоров'я та реабілітація. Багато ветеранів потребують медичної допомоги для лікування фізичних травм, отриманих під час бойових дій. Ветеранські хаби часто співпрацюють з медичними установами, організовують медичні огляди, фізіотерапію та інші види медичних послуг, що допомагає ветеранам швидше відновлювати фізичне здоров'я та знижує їхню залежність від державних медичних установ, що може бути особливо важливим в умовах обмежених ресурсів» [6].

Розвиток системи ветеранських хабів в Україні почався ще у 2018 р. Перший Veteran Hub був відкритий у м. Києві у 2018 р. як адміністративний центр соціально-психологічної та правової підтримки з освітньою платформою для проведення заходів для ветеранів, їхніх родин та суспільства загалом. І до сьогодні Veteran Hub надає централізовані послуги ветеранам, працівникам силових структур (поліції та рятувальникам), їхнім рідним та близьким, членам сімей військових та сімей зниклих безвісти, заручників та жертв війни. Veteran Hub об'єднує низку громадських організацій, які надають психосоціальні послуги, зберігаючи власну організаційну та комунікаційну ідентичність [7].

Наразі ветеранські хаби активно створюються та ефективно діють майже в усіх регіонах України, однак слід зауважити, що і досі їхня діяльність підтримується переважно волонтерами, відповідно, вона потребує більшої державної підтримки, яка має проявлятися у:

- 1) вивченні роботи таких центрів за кордоном, а саме у країнах, що мають досвід участі військових у воєнних діях, узагальненні цих практик та адаптації в Україні;
- 2) розробці дієвих програм організації діяльності зазначених центрів в Україні;
- 3) забезпеченні ефективної взаємодії держави, бізнесу і профільних громадських організацій в їх створенні та діяльності;
- 4) забезпеченні просвітницької роботи щодо необхідності їхньої діяльності та відповідно реклаमाції їхньої діяльності;
- 5) узгодженні програм державно-приватного партнерства щодо фінансового та матеріально-технічного забезпечення їхньої діяльності;
- 6) залученні ветеранських хабів до реалізації програм соціальної підтримки, надання психологічної допомоги, сприяння працевлаштуванню, організації спортивних заходів, підтримки підприємництва, національно-патріотичного виховання, розвитку громадянського суспільства тощо.

У підсумку підкреслимо, що проблема соціальної реабілітації (адаптації) ветеранів

стане ще більш актуальною після завершення бойових дій, і коли ветерани повернуться до своїх родин, в свої міста та інші населені пункти, тобто до мирного життя, постане нагальне питання їхньої соціалізації, а саме за такими напрямками, як: психологічна адаптація, працевлаштування, забезпечення житлом, відбудова відносин в сім'ї та визначення подальшого соціального становища. І саме волонтерські хаби можуть стати тією організаційною структурою, з якої і розпочнеться системна робота щодо соціальної реабілітації (адаптації) військових, які повернулися з війни. У зв'язку з цим державі, уряду та профільному міністерству спільно з правоохоронними органами, волонтерами та міжнародними гуманітарними організаціями слід уже сьогодні розвивати систему ветеранських хабів, вибудовувати організацію їхньої роботи.

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45. Ст. 425.
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.
3. Про затвердження Порядку та умов забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 р. № 432. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2017-п#Text>.
4. Деякі питання Міністерства у справах ветеранів: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 р. № 1175. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-п#Text>.
5. Veteran Hub. Victor Pinchuk Foundation. URL : <https://pinchukfund.org/en/projects/18978/>.
6. Горбата Л. П. Ветеранські хаби (простори) як інструмент соціальної безпеки ветеранів та членів їх сімей. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 11. С. 1-19.
7. Соціальна адаптація ветеранів війни та членів їхніх сімей. *Національна соціальна сервісна служба України*. URL : <https://nssu.gov.ua/news/sotsialna-adaptatsiia-veteraniv-viiny-ta-chleniv-ikhnikh-simej>.

Василь МАЛЮК

Голова Служби безпеки України,
кандидат юридичних наук

<https://orcid.org/0009-0002-0383-8557>

**ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ОПЕРАТИВНО ЗНАЧУЩУ
ПОВЕДІНКУ УЧАСНИКІВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ
ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАНЬ,
ЩО ЗАГРОЖУЮТЬ ДЕРЖАВНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ**

Оскільки кримінальні правопорушення, вчинювані злочинними об'єднаннями, є латентними, можна дійти висновку про значний вплив на ефективність протидії їм низки об'єктивних та суб'єктивних факторів (відсутність інформації щодо їх розвитку та реалізації впливає на відсутність ґрунтовних знань щодо способів вчинення злочинів, змін в тактиці дій осіб, які створюють та керують злочинними об'єднаннями, причин та умов, що обумовлюють можливість вчинення ними кримінальних правопорушень).

До об'єктивних чинників слід віднести: складність та низьку ефективність правової процедури доведення наявності складу кримінальних правопорушень (особливо стосовно суб'єктів, які здійснюють злочинний вплив); невизначеність правових ознак злочинних об'єднань, окрім закріплення у ст. 255 КК України; незначну кількість злочинних спільнот, що відповідають ознакам, вказаним у ст. 255 КК України (наявність серед ознак двох і більше ЗО, які об'єднуються, на практиці означає, що необхідно окремо доводити факт існування кожної ЗО, а потім довести факт їх об'єднання, тому, зважаючи на статистику виявлення ЗО, можна спрогнозувати мінімальну кількість виявлених злочинних спільнот); збереження з часів СРСР ієрархічно побудованих систем організованої злочинності, керованих «ворами у законі», специфіку діяльності злочинних об'єднань (конспіративність, протидія правоохоронним органам, кримінальний професіоналізм), що утруднює боротьбу з ними; те, що структура управління діяльністю злочинних об'єднань організована у такий спосіб, що звільняє керівне ядро від необхідності безпосередньої організації і проведення більшості злочинних акцій, і тому в умовах неузгодженості правових норм їхні лідери уникають кримінальної